

חידוד הנחיות להשבתת מעלית בגין גילוי ליקויים בטיחותיים

מסמך הנמקה להערות והתייחסות הציבור

נובמבר 2020

חלק א' – הגדרת תכלית והצורך בהתערבות

א. רקע

בישראל פועלות כ-120,000 מעליות, בהם עושים שימוש כמעט כל תושבי מדינת ישראל ואף תיירים. אף שתאונות במעליות אינן מאוד שכיחות, כאשר הן מתרחשות תוצאותיהן עשויות להיות קטלניות.

מסיבה זו, אסדרת התחום קפדנית למדי :

- כל מעלית שנבנית בישראל חייבת לעמוד בתקן ישראלי רשמי מס' 2481 - מעליות נוסעים ומשא, וחלה עליה חובת תו תקן (את התקן ניתן לרכוש במכון התקנים הישראלי). רק חברה בעלת תו תקן רשאית להרכיב מעלית. מעלית שלא עומדת בדרישות התקן לא תותר לשימוש.
- לפי הוראות פקודת הבטיחות בעבודה (נוסח חדש), התש"ל - 1970 סעיף 59א ו-60, כל מעלית חדשה חייבת להיבדק בדיקה ראשונית כדי לוודא שהיא אכן בנויה לפי דרישות הפקודה והתקן ושכל המערכות הבטיחותיות במעלית עובדות. ללא בדיקה זו המעלית אסורה לשימוש.
- בשנה הראשונה לפעולת מעלית בבנין מגורים, מתקין המעלית נושא באחריות לפעולתה התקינה, לפי צו הפיקוח על מצרכים ושירותים (התקנת מעליות ומתן שירות למעליות), התשמ"ד - 1984. אחריות זו מכסה תיקונים וחלפים וניתנת ללא תשלום מאת דיירי הבית, בתנאי שנחתם הסכם שירות בין הדיירים לבין מתקין המעלית בתוך 60 יום מיום הבדיקה הראשונה של הבדוק המוסמך.
- **על פי החוק חובה לבצע בדיקת בטיחות של המעלית אחת לשישה חודשים.** אי ביצוע בדיקה כזו מסכן את המשתמשים במעלית ואף מהווה עבירה פלילית. האחריות על הזמנת הבדיקה ועל התשלום עבורה היא על בעל המעלית.
- הבדיקה מתבצעת על ידי בודק מוסמך למעליות, אשר קיבל את הסמכתו ממפקח עבודה ראשי במשרד העבודה, הרווחה והשירותים החברתיים. רשימת הבדוקים המוסמכים מתעדכנת מידי פעם ורק אנשים המופיעים ברשימה זו רשאים לבצע את הבדיקה התקופתית.
- את תוצאות הבדיקה מציין הבדוק בדו"ח שנקרא "תסקיר בדיקה". דוח זה נשלח לבעל המעלית, לחברת השירות ולמפקח העבודה האזורי במשרד העבודה לשם מעקב על ביצוע הבדיקות התקופתיות ועל ביצוע התיקונים הנדרשים בתסקיר.
- כדי להבטיח את פעולתה התקינה של המעלית, נדרש גם טיפול שוטף, הכולל החלפת רכיבים בלויים, שימון וכיוון המערכות השונות וזאת מעבר לבדיקות החצי שנתיות. למטרה זו, חייב כל בעל מעלית להתקשר עם אחת החברות בעלות רישיון למתן שירות למעליות. מפקח עבודה ראשי נותן את הרישיון לחברות לשירות למעליות ומחייב שכל מעלית תהיה בטיפול שוטף על ידי אחת החברות המאושרות. אי קיום חוזה שירות למעלית מהווה עילה לא לאשר הפעלתה.

ב. זיהוי הבעיה וסיבותיה

מעליות נוסעים ומשא הן חלק בלתי נפרד ממתארי הבנייה המודרניים (למגורים, למסחר, לשירותים, לתשתיות ועוד). הן מספקות נגישות לקשישים ולבעלי מוגבלויות פיסיות, לאנשים המתגוררים בבניינים גבוהים, וכמו כן מסייעות בסחיבת משאות כבדים.

כאמור, באופן כללי, מעליות הינן אמצעי הנעה בטוח ואמין - כל עוד הן מתוחזקות כראוי, בהתאם לתקנים ולהוראות החוק שהוצגו לעיל. יחד עם זאת, מעליות שאינן מתוחזקות כראוי עלולות להפוך לכלי מסוכן. אמנם תאונות מעלית נדירות למדי, אך במקצת המקרים הן יכולות להוביל לפגיעות גוף קשות ואף למוות. הגורמים העיקריים לתאונות נובעים על פי רוב מתחזוקה לקויה, שהתבטאה בהיעדר איתור תקלות במערכת הפיקוד ובתקלות מכאניות.

מנתונים שברשות מינהל הבטיחות עולה כי בשנת 2020 לבדה אירעו עד כה 5 תאונות במעליות, בהן נפגעו 8 אנשים (2 הרוגים ו-6 פצועים קל). מאז ראשית העשור הקודם נמנו לפחות חמש תאונות חמורות נוספות, שהובילו לפציעתם של עשרה אנשים ומותם של שניים נוספים.

מינהל הבטיחות והבריאות התעסוקתית (להלן, "המינהל" או "הרגולטור") הוא הגוף הממשלתי האמון על הפיקוח והאכיפה של בטיחות המעליות. מפקח עבודה ראשי הוא שמסמך את הבודקים המוסמכים למעליות לאחר בחינה בכתב ובע"פ, ותוקף ההסמכה הוא לחמש שנים¹. במידה והבודק מצא את המעלית לא בטוחה לשימוש, הוא מציין זאת בתסקיר, ומעביר עותק ממנו לבעל המעלית, לחברת השירות ולמפקח עבודה אזורי, אשר מטיל צו בטיחות. רק עם תיקון התקלה על ידי חברת השירות (עמה התקשר בעל המעלית), מסיר המפקח את צו הבטיחות וניתן לשוב ולהשתמש במעלית.

הוראות שונות בדבר הסדרי השבתת המעליות הובאו לידיעת הבודקים בשני נהלי מפע"ר, האחד משנת 1992, והשני משנת 2011. הנוהל משנת 1992² מפרט רשימת קריטריונים שבגינם יש להשבית את המעלית; והנוהל מ-2011³ מחדד את הפעולות המעשיות שעל הבודק לבצע במידה והתגלה ליקוי שבגימו יש להשבית את המעלית.

על פי הנוהל, "במהלך הבדיקה מועברת מערכת הפיקוד של המעלית ממצב עבודה רגיל למצב שירות. במצב זה נמנעת הפעלת המעלית ע"י הציבור. אם נמצא במהלך בדיקה כאמור פגם או ליקוי שבגללו אין המעלית ראויה לשימוש, לא תופעל המעלית עד לתיקונו, דהיינו, אין להעבירה מפיקוד שירות לפיקוד רגיל. הוראה זו מתבססת על הדרישה בסעיף 60א בפקודת הבטיחות בעבודה. במקביל יודיע הבודק המוסמך למפקח עבודה האזורי על הסיכון ועל ההשבתה, והמפקח יוציא צו בטיחות." עוד קובע הנוהל כי **אם הבודק המוסמך הפעיל או אישר להפעיל את המעלית במצב רגיל, "משמעות הדבר כי אין הוא רואה סיכון בהפעלת המעלית, והוא נושא באחריות לקביעה זו."**

¹ נוהל הסמכה ונוהל עבודה של בודקים מוסמכים לכלי הרמה ומתקני לחץ לפי פקודת הבטיחות בעבודה (ח.נ.) התש"ל 1970
² קריטריונים להשבתת מעלית, מכתב ממפקח עבודה ראשי לציבור הבודקים המוסמכים ומפקחי עבודה אזוריים מיום 16 באוגוסט, 1992.

³ [השבתת מעלית בה נתגלו ליקויים בטיחותיים המחייבים השבתתה](#)

מנהל הבטיחות זיהה ארבע בעיות בתחום ההנחיות האמורות:

1. רשימת הליקויים המצריכים השבתה, כפי שהובאה לידי ציבור הבודקים במסמך רשמי, אינה מעודכנת. כאמור, הרשימה עודכנה לאחרונה בשנת 1992, כלומר, לפני 28 שנה. בפרק זמן זה חלו שינויים טכנולוגיים משמעותיים, המחייבים עדכון רשימת הקריטריונים.
2. במקרים רבים השבתת מעלית בוצעה באיחור, היות והבדקים יידעו את מפקח העבודה האזורי על הצורך בצו בטיחות באמצעות פקס / מייל, ולא באופן מיידי (למשל, באמצעות הטלפון או באמצעות מסרון). כך נוצר מצב בו מעליות שצריכות להיות מושבתות לאלתר בשל סיכון בטיחותי חמור נשארות פעילות, או, למצער, ב'מצב שירות', שבו הן אמנם אינן פעילות, אך גם לא הושבתו עפ"י דין בצו בטיחות מאת המפקח האזורי.
3. גם במידה שהמעלית הושארה במצב שירות והבדק דיווח על כך למפקח עבודה אזורי, במקרים רבים בודקים אינם מעבירים דיווח דומה לבעלי המעלית, ואינם מחוייבים בהשאת הודעה כדי לעדכן אורחים או דיירים שאינם מעודכנים בהשבתת המעלית.
4. קיים צורך לחדד ולקבוע מחדש מכנה משותף מחייב לקביעת סף ליקויים מינימלי המחייב השבתת המעלית, על מנת למנוע מצב שבו בודק אחד בוחר להשבית מעלית בשל ליקוי, בעוד בודק אחר מחליט להשאיר פעילה בשל אותו ליקוי ממש. זאת, כמובן, מעבר למתן שיקול דעת לבדק המוסמך להשבית את המעלית בגין ליקויים אחרים שאינם מופיעים ברשימה המצ"ב, כפי שימצא לנכון לפי מיטב שיקול דעתו המקצועי.

חלק ב' – תיאור הצעדים המוצעים במסגרת חידוד נוהל

כדי להתמודד עם הבעיות שצוינו לעיל, מבקש מינהל הבטיחות לפרסם חידוד נוהל לציבור בודקי המעליות, שיכלול את הצעדים הבאים:

(1). עדכון רשימת הליקויים שהתגלו בבדיקה תקופתית ומחייבים השבתה מיידי של המעלית (צירופם של שבעה סעיפים חדשים בהשוואה לנוהל מ-1992). רשימת הליקויים החדשה (ראו להלן) גובשה לאחר התייעצות של הרגולטור עם ועדה מייעצת למפע"ר בנושא בטיחות מעליות, שהתקיימה בחודש אוקטובר 2020. בוועדה חברים מפקחי עבודה אזוריים, בודקים מוסמכים, נציגים של חברות שירות למעליות, וכן נציגי מכון התקנים.

(2). הנחייה לבודקים להודיע מיידי (טלפונית) על השבתת מעלית שנמצא בה ליקוי בטיחותי חמור לבעל המעלית ולמפקח העבודה האזורי – זאת בניגוד למצב כיום המאפשר הודעה באמצעות פקס / מייל; כמו כן, הנחייה לבודקים להעביר בדחיפות את תסקיר הבדיקה, כולל חותמת "אסור בשימוש", למינהל הבטיחות.

(3). כדי למנוע מצב של שימוש במעלית בטרם השבתה רשמית בצו בטיחות ממפקח אזורי, ידביק הבדק על חלקה החיצוני של דלת המעלית הודעה על הפסקת השימוש במעלית עד לתיקון הליקויים.

חלק ג' – ניתוח הצעדים המוצעים במסגרת חידוד הנוהל

(1). עדכון רשימת הליקויים המצריכים השבתת מעלית

להלן השוואה בין רשימת הקריטריונים להשוואה בנוהל המקורי משנת 1992 ובחידוד הנוהל המוצע:

1992	2020
המעלית נוסעת עם דלת פיר פתוחה; המעלית נוסעת עם דלת פיר נעולה (סעיפים ב + ג)	עלית נוסעת עם דלת פיר או דלת תא פתוחה או לא נעולה
התקן הבטחון לא פועל מכנית; הפעל התקן הבטחון לא מפסיק את פעולת המעלית (סעיפים ה+ו)	מערכת התקן בטחון לא עוצרת את תא המעלית ו/או לא מפסיקה את פיקוד המעלית
הגעת המעלית לגובלי הנסיעה הסופיים לא מפסיקה את פעולתה (סעיף ז)	גובלי נסיעה סופיים לא מפסיקים את פעולת המעלית
העדה החלקה בין גלגל הנעה לכבלים (סעיף ח)	העדר החלקה בין גלגל הנעה לכבלים (בהתאם לדגם המעלית)
בלאי בכבלי התילוי לפי קריטריונים מקובלים (סעיף ט)	כשל חמור בכבלי תילוי המחייב החלפה מיידית
לא קיים	כשל במערכת הבלם
לא קיים	חילוץ ידני לא עובד
לא קיים	פעמון אזעקה או חייגן לא עובדים (בהתאם לדגם המעלית)
לא קיים	מגע דלת אלונקה לא תקין ו/או דלת אלונקה לא נעולה או לא קיימת
לא קיים	פגוש הידראולי לא תקין
לא קיים	מפסק ריפיון שרשרת או כבל לא תקין במעליות חשמליות בתילוי 1: 2 או בהינע חיובי
לא קיים	מפסק ריפיון כבל או מפסק הגנה מפני חוסר לחץ בבוכנה לא תקין (במעליות הידראוליות בתילוי 1: 2)
הפעלת סף הבטחון לא מפסיקה את פעולת המעלית (סעיף א)	הפעלת סף ביטחון או טור תאים במעליות/מעלונים ללא דלת תא לא מפסיקים את פעולת המתקן
שמשה בדלת פיר חסרה או מנופצת כך שקיים פתח מפולש (סעיף ד)	זכוכית שבורה/חסרה בדלת

להלן הסבר קצר על הסיכון לחיי אדם המחייב הפסקת שימוש מיידית של המעלית בכל אחד מן הקריטריונים החדשים המוצעים בחידוד הנוהל (ושלא הופיעו עד כה בנוהל משנת 1992):

קריטריון להשבתה	הסבר מדוע הליקוי מצדיק השבתת המעלית
כשל במערכת הבלם	עלול להביא לירידה או עליה לא מבוקרת של המעלית, כפי שארע בלפחות שתי תאונות חמורות בעשור האחרון.
חילוץ ידני לא עובד	לא ניתן לבצע חילוץ של אנשים במידה והמעלית נתקעה.
פעמון אזעקה או חייגן לא עובדים (בהתאם לדגם המעלית)	לא ניתן להזעיק עזרה בעת שהמעלית נתקעה. בכמה מקרים נוסעים אשר נתקעו במעלית נזקקו לטיפול רפואי לאחר החילוץ.
מגע דלת אלונקה לא תקין ו/או דלת אלונקה לא נעולה או לא קיימת	רלוונטי למעליות ישנות עם שטח רצפה גדול ועם כושר הרמה נמוך. במידה ומגע דלת אלונקה לא עובד, המעלית יכולה להיות מועמסת מעבר למאושר ודבר זה יכול להביא לתנועה לא מבוקרת של המעלית עקב חוסר איזון.
פגוש הידראולי לא תקין	שינוי בריסון עוצמת הפגיעה עלול לגרום לפגיעות חמורות יותר בעת צניחת המעלית.
מפסק ריפיון שרשרת או כבל לא תקין במעליות חשמליות בתילוי 2:1 או בהינע חיובי	קריעת שרשרת או כבלי תילוי כתוצאה מכליבה של המעלית בין הכוונות של התא והשתחררותה באופן פתאומי עלולה לגרום לפגיעה בטכנאי או עובד שמנסה לתקן את התקלה, כפי שארע במספר מקרים בעבר.
מפסק ריפיון כבל או מפסק הגנה מפני חוסר לחץ בבוכנה לא תקין (במעליות הידראוליות בתילוי 2:1)	קריעת שרשרת או כבלי תילוי כתוצאה מכליבה של המעלית בין הכוונות של התא והשתחררותה באופן פתאומי, כפי שארע במספר מקרים בעבר.

השפעות כלכליות וחברתיות אפשריות של רשימת הליקויים המוצעת

עדכון רשימת הליקויים עשוי להביא לגידול מסוים בהיקף ההשבתות - פעולה בעלת השלכות לא מבוטלות במונחי זמן וכסף, בעיקר כשהמעלית המדוברת היא מעלית יחידה בבניין מגורים, במתחמי בילוי, עסקים, תיירות וכיו"ב. יחד עם זאת, הצלת חיי אדם היא אינטרס עליון הגובר על נזקים כלכליים כאלה ואחרים. המינהל מזמין את ציבור בעלי העניין לחוות דעה בשאלה האם רשימת הליקויים החדשה עשויה להביא לגידול משמעותי בהיקפי ההשבתה של מעליות ציבור, ולהעיר ולהאיר בדבר העלויות הכלכליות והאחרות של השבתת מעלית במקרה שאין בנמצא מעלית נוספת שהינה פעילה ובטוחה לשימוש. כמו כן, מוזמן הציבור להעיר בדבר תדירות הליקויים הנ"ל, הסיכון הנובע מהם, וחלופות הטיפול המיטבי בהם בשים לב לשמירה על חיי אדם.

יצוין, כי חידוד הנוהל האמור מדגיש ביתר שאת את החובה החלה על חברות שירות למעליות לפעול באופן שוטף למניעת ליקויים שעלולים להביא להשבתת המעלית, ובכך למנוע מלכתחילה עלויות כלכליות העולות לנבוע מן ההשבתה. מסמך זה, הקובע קריטריונים ברורים ואחידים להשבתה, מבהיר לבעל המעלית וכן לחברת השירות כי עליהם לפעול לתיקון ליקויים אלו עוד בטרם הגעת הבודק, אחרת המעלית תושבת.

עוד יצוין כי להשבתת מעליות יש, באופן טבעי, השפעה שלילית על אוכלוסיות המתקשות דרך קבע בהתניידות, כמו אנשים עם מוגבלויות או אנשים מבוגרים מאוד. מאידך, חשוב כמובן שאותן אוכלוסיות לא יעשו שימוש במעלית שיש בה ליקוי בטיחותי המסכן את חייהם. גם בהקשר זה שאלה רלוונטיות היא האם המעלית המושבתת היא מעלית יחידה במבנה, או מעלית אחת מבין כמה מעליות - באופן שיאפשר המשך התניידות של הזקוקים לכך. גם בנושא זה מזמין המינהל את ציבור בעלי העניין והציבור בכלל להעיר ולהאיר.

(2). הנחייה לבודקים להודיע מיידית (טלפונית) על השבתת מעלית

מדובר בהנחייה בעלת אופי טכני, ללא עלויות כלכליות, שבסבירות גבוהה תקצר באופן ניכר את פרק הזמן שבין קיום הבדיקה והוצאת צו הבטיחות ע"י מפקח עבודה אזורי.

(3). הדבקת מדבקה על דלת המעלית בדבר השבתתה

על מנת לוודא כי ציבור המשתמשים מודע לתקלה המחייבת השבתת המעלית, עוד בטרם שיגר המפקח צו בטיחות, מוצע כי הבודק המוסמך ידביק מדבקה המציינת כי המעלית הושבתה עקב סכנת השימוש באופן מיידית עם סיום הבדיקה. לצעד זה אין עלויות כלכליות משמעותיות, והוא צפוי לשפר את העברת המסר לכלל הדיירים והמשתמשים במעלית על כך שהמעלית לא הוחזרה לפעולה עד לתיקונה.